

Rien Verhoef

De omgaande rechter

Al vroeg in zijn carrière werd Rien Verhoef (1948) samen met Sjaak Commandeur bekroond met de Martinus Nijhoffprijs voor de vertaling van 1985 van Anthony Burgess. Sinds zijn studie aan het Instituut voor Vertaalkunde van de Universiteit van Amsterdam heeft hij een indrukwekkend en gevarieerd oeuvre opgebouwd: van zijn eerste vertalingen, waaronder 1985 en het hoorspel Het transgalactisch liftershandboek in samenwerking met Sjaak Commandeur, en De avonturen van Augie March van Saul Bellow in samenwerking met Sjaak Commandeur en Anneke van Huisseling, tot werken uit de wereldliteratuur als Lolita en Geheugen, spreek van Nabokov en verschillende titels van Faulkner. Vanaf 1997 vertaalde hij 11 romans van Ian McEwan. In 2008 ontving hij de Vertaalprijs van het Fonds voor de Letteren, in 2013 verleende de Universiteit Leiden hem een eredoctoraat. Hij is vanaf de oprichting in 2011 redacteur van VertaalVerhaal.

De omgaande rechter

Een vertaling is nooit af, luidt het cliché. Sommige vertalers zouden het liefst nog achter de vrachtwagen van het Centraal Boekhuis aan rijden om op de stoep van de boekwinkel toch nog wat kleinigheden in hun vertaling te veranderen. Niet voor niets stelt het Modelcontract voor vertalingen grenzen aan de wijzigingen die nog in drukproeven mogen worden aangebracht – op straffe van extra kosten voor de vertaler. Soms dient zich een extra kans aan in geval van een herdruk en kunnen daarin dan alsnog correcties worden aangebracht, iets waar ik zelf meer dan eens gebruik van heb gemaakt.

Maar ook hieraan zijn grenzen. In 2014 verscheen *De kindernet*, mijn vertaling van *The Children Act* van Ian McEwan. Een bijzondere bestelling kwam van de faculteit rechten in Leiden, die maar liefst een hele druk insloeg. Ongetwijfeld vanwege de bijzondere rechtszaak die in het boek is verweven – mag een ziekenhuis iemand een levensreddende bloedtransfusie toedienen als diens geloof zich daartegen verzet – maar misschien toch ook wel een beetje omdat de Universiteit Leiden mij als vertaler een jaar eerder een eredoctoraat had toegekend. (Ik schreef daar al eens over in ‘De zichtbaarheid van de vertaler’.)

In *The Children Act* gaat rechter Fiona Maye enkele malen ‘on circuit’. Ook is hier en daar sprake van ‘judges on circuit’. Ik verzong de term ‘op ronde’ en kreeg daar geen commentaar op, ook niet van oud-raadsheer David Peperkorn, die kritisch naar het juridische jargon in mijn vertaling had gekeken.

Twaalf jaar later stuitte ik geheel toevallig en per ongeluk op het volgende:

‘Een “omgaande rechter” (of “omreizende rechter”) is een historische term voor een rechter die rondreisde om op verschillende locaties, zoals plantages (in koloniaal gebied) of afgelegen gebieden, recht te spreken, in plaats van vast te zitten aan één vast rechtscentrum, en zo de toegang tot rechtspraak in die regio’s vergrootte. Dit was een praktische oplossing in gebieden waar het aantal zaken te groot was voor één locatie en om een snellere, lokale beoordeling te garanderen.

De rechter reisde van plaats naar plaats (bijvoorbeeld van plantage naar plantage) om zaken te behandelen. De term wordt vaak geassocieerd met het koloniale verleden (Indië) en de vroege rechtspraak in afgelegen gebieden. Doel was het bieden van snelle en toegankelijke rechtspraak voor mensen die anders ver van een rechtbank zouden wonen. In het moderne Nederlandse rechtssysteem is dit concept niet meer direct in gebruik; rechters werken nu vanuit vaste rechtbanken, hoewel de rechtspraak nog steeds toegankelijk moet zijn, zoals blijkt uit de uitleg over de organisatie van rechters in Nederland.’

Dat ‘omgaande’ was natuurlijk een prachtvondst voor ‘on circuit’, maar was het na twaalf jaar en menige herdruk nog wel de moeite waard om alsnog aan de vertaling te gaan sleutelen? Ook al las ik in de uitgeversaanbieding dat er juist dit jaar weer een nieuwe druk zou verschijnen?

Ik legde het voor aan mijn uitgever, waar toevallig ook nog dezelfde redactrice werkzaam was met wie ik destijds *De kindernet* had doorgenomen. ‘We denken inderdaad dat na zoveel jaren en herdrukken, we beter “de ronde” kunnen behouden. Er is indertijd ook een hele druk voor de faculteit rechten in Leiden gemaakt, voor de studenten en docenten daar en daar hebben we ook nooit de opmerking van teruggekregen dat dit een vreemde of niet-passende term zou zijn. Dus wat ons betreft houden we het zo.’

En zo zal de omgaande rechter nog eens tot een volgende vertaling moeten wachten.